

UNODC

United Nations Office on Drugs and Crime

د COVID-19 وبا په حالاتو کې د هغه کسانو د درملنې، مراقبت او بیا رغیدني لپاره وړاندیزونه چې د مخدره توکو د کارولو له تشویشاتو سره مخ دي

د هیوادونو او ټولنو له صحي خوندیتوب سره د مرستې په موخه

سربپناه، روغتیايي مراقبت او ټولنیز ملاتړ ته لاسرسی محدود شي. دا ټول هغه لاملونه دي چې د مخدره توکو کارونکي او د مخدره توکو د کارولو په تشویشاتو اخته کسانو ته ځان ساتنه ستونزمنوي او دوی په COVID-19 د اخته کېدو له ځانگړي خطر سره مخامخوي.

له همدې امله، مهمه ده چې د هغه کسانو لپاره چې مخدره توکي کاروي او د مخدره توکو د کارولو له تشویشاتو رنځیري، روغتیايي او ټولنیزو مراقبتونو ته متداومه لاسرسی یقیني شي او لکه څنګه چې د مخدره توکو د کارولو د تشویشاتو د درملنې په هغه نړیوالو معیاراتو کې چې (UNODC/WHO, 2020) یې یادونه کوي، د امکان تر حده کوښښ وشي چې د کړکېچ په حالتونو کې هم یادي غوښتنې مراعات شي. په دې شرایطو کې هغه خدمات چې په ټیټه قدمه وړاندې کیدی شي او د دې تر څنګ رواني ټولنیزه او فارمکولوژیکه درملنه په بیلابیلو جوړښتونو کې په پام کې نیول کېږي.

دا غوښتنې په ورته وخت کې د ملګرو ملتونو د غړو هیوادونو په اصلي تګلارو کې هم شاملې دي. په دې تګلارو کې ژمنه شویده چې د روغتیا په برخه کې به د ۲۰۳۰ کال اجنډا له مخې هیڅوک بې برخې نه پریښودل کېږي او د افرادو، کورنیو، د ټولني د زیان منونکو غړو، اجتماع او عامو ټولنو ته په لویه کچه کې د روغتیا، خوندیتوب او سلامتی د ساتنې اړتیا تر تمرکز لاندې نیول شویده. یاده مسله په لویه کچه د UNGASS 2016 په ترڅ کې د ملګرو ملتونو د عمومي اسمبلي د پریکړو په سند کې د مخدره توکو د نړیوالې ستونزې د یوې برخې په توګه شامل شويدي.

په دې شرایطو کې، وړاندیز کېږي چې غړي هیوادونه او د مخدره توکو د درملنې، مراقبت او بیا رغونې سیستمونه او خدمات داسې پلانونه طرحه کړي چې ورسره د مخدره توکو کارونکو او د مخدره توکو له کارولو د تشویشاتو له امله اغیزمنو کسانو ته متداوم مراقبت یقیني کړی شي، او لاندنۍ خبرې په ذهن کې وساتل شي:

د کرونا وایرس ناروغی (COVID-19) یوه داسې تنفسي ناروغی ده چې د شدید تنفسي حاد سندروم کرونا وایرس-۲ (SARS-CoV-2) په واسطه رامنځ ته کېږي. دا ناروغی د یوه تنفسي انتان په موجودیت کې مشخصه کېږي چې اعراض یې له خفیف عادي والګي/زکام ټوله ستونزو نیولې تر شدیدو روغتیايي ستونزو توپیر کوي. په دې اعراضو کې معمولاً تبه، ټوخی، د ستوني درد او سابندي شامل وي. د عضلاتو درد او ستړیا هم پکې کله کله لیدل کېږي.

د ۲۰۲۰ کال د مارچ په ۱۱ د روغتیا نړیوال سازمان (WHO) اعلان وکړ چې د COVID-19 اوسنی خپراوي یوه وبا ده. سره له دې چې COVID-19 معمولاً خفیفه وي او ډیری خلک ژر ورڅخه رغیږي، د خلکو ځانګړو ګروپونو کې کیدی شي شدید سیر هم ولري، لکه په لوړ عمره کسانو او هغو کې چې سیستمیکي یا زمینه اي ناروغی لري.

وبا او روغتیايي بېرني وضعیتونه لکه د COVID-19 اوسنی وبا کولی شي د ډیرو ژوند له خطر سره مخ کړي او نړیوال اقتصاد او عمومي امنیت او ثبات له ننګونو سره مخ کړي. د وبا پر مهال متداومو روغتیايي مراقبتونو ته د لاسرسی دامنول نه یواځې د خلکو روغتیا ساتلې شي، بلکه د امنیت او ثبات په برخه کې هم کلیدي ونډه لري.

د مخدره توکو د کارولو تشویشات ډیری وخت له نورو جسمي ناروغیو لکه HIV/AIDS، B هیپاتیت او C هیپاتیت، توبرکلوز، د سږو او قلبي وعایي ناروغیو، دماغي سکت، سرطانونو، ټپونو او زخمونو هم رنځیري، او یادي ستونزې د نورو تر څنګ دوی ته یوه ننګونه ده. د دې تر څنګ، هغه خلک چې د مخدره توکو د کارولو له تشویشاتو رنځیري، په ځانګړې توګه هغوی چې په زرقي توګه مخدره توکي کاروي، کیدی شي د معافیتي سیستم له کمزورۍ سره هم مخامخ شي. بلاخره، سټګما او تبعیض هم د مخدره توکو له کارولو او له کارولو سره اړوند تشویشاتو کې د دې لامل کېږي چې اړینو سرچنیو لکه

• خدماتو ته متداوم لاسرسی په پام کې نیول

خدماتو ته د خلکو متداوم لاسرسی په پام کې ونیسی، حتا په داسې شرایطو کې چې حالات کړکېچن وي، د خدماتو د روان ساتلو پلانونه ترتیب کړئ، یقیني کړئ چې د انتاني تنفسي ناروغیو لپاره ټولې عمومي سپارښتنې په پام کې نیول کېږي او د COVID 19 ناروغانو ته ځانګړی لارښود موجود دی.

• په خدماتو کې د کارکونکو او ناروغانو خونديتوب ته پاملرنه وکړئ

د خدماتو د وړاندې کولو د تنظیم اړتیا جدي ونیسئ تر څو د خلکو تر منځ د نږدې اړیکو او ټولنیزو تجمعاتو له کبله د رامنځ ته کېدونکو خطرونو کچه اصغري حد ته راټیټه شي. د بیلګې په توګه د انتظار کوتي او په سراپا مرکزونو کې د ناروغانو کتارونه باید له سره تنظیم شي، د دې تر څنګ په بستر لرونکو مرکزونو کې باید هغه تدابیر په پام کې ونیول شي چې په درملنه کې د شاملو کسانو تر منځ د ویرس خپرېدل کم شي او په ورته وخت کې د مراقبتونو تداوم باید اړمنو کسانو ته یقیني شي. د ساحوي کارکونکو په ګډون ټول کارکونکي باید د COVID-19 اړوند روزنه تر لاسه کړي او ټولو ته باید د ځاني خونديتوب اسباب ورکړل شي.

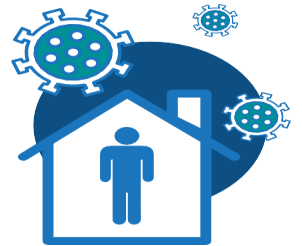
• یقیني کړئ چې د خدماتو مرکزونه پاک او صحي دي

د WHO لارښوونو ته مراجعه وکړئ لکه: له عفوني ضد موادو سره په منظمه توګه د وسایلو او سطحو پاکول، کارکونکي او هغه کسان چې له مراکزو لیدنه کوي باید لاسونه په منظمه او جدي توګه ومینځي. د لاسونو عفوني ضد مواد باید موجود وي او د مراکزو په هغه ځایونو کې چې ډیره ناسته ولاړه کېږي، کینوډل شي. د درملو د ویش بوتل باید په منظمه توګه بیا ډک شي، داسې پوسترونه باید ونښل شي چې د لاس مینځلو غوښتنه کوي، د دې یقیني کول چې مرکز ته د خدماتو د تر لاسه کولو په موخه مراجعه کونکي خلک د لاس مینځلو لپاره ځای لري او هلته اوبه او صابون موجود دي.

• خلکو ته د هغه امکاناتو اړوند معلومات ورکول چې دوی به هره ممکنه موقع کې ورڅخه د ځان ساتنې په موخه ګټه اخیستلی شي

خلکو ته د معلوماتو د وړاندې کولو اړوند د WHO لارښود ته مراجعه وکړئ او هغوی ته د ځان ساتنې اړوند معلومات ورکړئ، د دې تر څنګ خلک له داسې خدماتو سره په ارتباط کې کړئ چې د حفظ الصحي اساسي ضرورتونه پکې موجود وي تر څو له وایرسونو محفوظ پاته شي، لکه د صابون موجودیت. خلک وهڅوئ چې د امکان تر حده له تجمعاتو ډډه وکړي، دوی او نورو ته د دې کار خطرونه روښانه کړئ. هغه کارکونکي او خلک چې ستاسو له خدماتو سره تړاو لري وپوهوئ چې که چیرته COVID-19 د هغوی په ټولنه کې خپرېږي، هر څوک حتا که کم توخی او کمه تبه (۳، ۳۷ درجې یا تر هغې لوړ) هم لري، باید په کور پاته شي.

• د هغه خدماتو روان ساتل چې په ټیټه قدمه تر سره کېږي شي

هغه کسانو ته د نالوکسان توضیح کول چې د اوپویدونو د لوړ ډوز له احتمالي خطر سره مخامخېږي شي، لکه هغه کسان چې اوپویدونه کاروي، ساحوي کارکونکي، او د اوپوید د لوړ ډوز په بیرنيو مرستو کې لومړني مداخله کونکي یادولی شو. هغه کسانو ته د پاکو سنتو د ویشلو هڅې اعظمي حد ته ورسوئ چې مخدره توکي په زرقي توګه کاروي تر څو له شریکو سنتو کار وانه خلي، د ملګرو د متداوم حمایت موجودیت په پام کې ونیسئ حتا که د اړیکو نیولو وسایلو ته کافي لاسرسی هم موجود نه وي.

• د فارمکولوژیکو درملنو دوام

ټولو درملو ته د متداوم لاسرسي امکانات په پام کې ونیسئ، د بیلګې په توګه: کافي درمل وپېړئ، د ناروغ کور ته یې ورسوئ، ناروغ ته یې ورکړئ چې کور کې یې استفاده کړي، د اوږد وخت لپاره نسخې ورکړئ، او اوږدمهاله تاثیر لرونکي درمل ورکړئ.

نالوکسان باید په هر صورت کې موجود وي او ټولو هغه کسانو ته د لاسرسي وړ وي چې له اوپویدونو استفاده کوي او/یا د اوپویدونو د لوړ ډوز پېښې کوي.

- د میتادون او بوپریورفین په واسطه د اوپویډونو د اګونستونو تداومي درملني په برخه کې (د موجودیت په صورت کې اوږدمهاله تاثیر لرونکی بوپریورفین) وکاروئ، د هغه کسانو شمیر ډیر کړی چې کور ته د ورکول کېدونکو دوزونو په شرایطو برابر دي، لږ تر لږه د دوو اونیو لپاره کور ته ورل کېدونکي درمل برابر کړی، د هر ناروغ له پاره اړین دوز مخکې له مخکې چمتو کړی تر څو د انتظار وخت کم شي او د درملو د ورکړې مهالویش داسې تنظیم کړی چې په ورځنۍ توګه خدماتو ته د مراجعې لپاره د ناروغانو شمیر کم شي
- که چیرته د ترک ستونزې یوه اندېښنه وي، یقیني کړی چې ناروغان حمایتي درملو ته لاسرسی لري.
- عرضي درملو ته دوامداره لاسرسی ته پاملرنه وکړی او د یو ځای پېښېدونکو ناروغیو د درملني لپاره د درملو موجودیت یقیني کړی.
- د اوپویډونو په تشویشاتو د اخته داسې کسانو لپاره چې لوړه انگیزه لري یا په داسې ځایونو کې چې د اوپویډونو د اګونستو درملو په واسطه تداومي درملنه ممکنه نه وي، نالترکسون کیدی شي د بیااخته کېدو د مخنیوي لپاره په پام کې ونیول شي.

• د رواني ټولنیزو درملنو دوام

که چیرته د ګروپ درملني په څیر د درملني بېلابېل ډولونه ځنډول کېږي، د امکان په صورت کې په داسې توګه اړیکې ونیسئ چې له یو بل سره تماس نه رامنځ ته کېږي (د بېلګې په توګه د ټیلیفون یا انټرنیټ له لارې)، او/یا په انفرادي توګه مریضانو ته اړینې مرستې او مراقبتونه چمتو کړی.

• د مخدره توکو د کارولو په تشویشاتو د اخته کسانو په شمول، له بې کوره خلکو سره مرسته وکړی

سرپناه برابرې کړی او د امکان تر حده له ټولنیزې فاصلې سره اړوند لارښودونه په پام کې ونیسئ، د امکان په صورت کې د خونديتوب او حفظ الصحې وسایل ورباندې ووېشئ او یقیني کړی چې د مخنیوي په موخه د هغه امکاناتو ته لاسرسی موجود دی چې په مخنیوي د WHO د اساسي اقداماتو له لارې یې سپارښتنه شویده

• په هیڅ ډول شرایطو کې باید یو کس له روغتیايي مراقبتونو له دې کبله منع نشي چې له مخدره توکو کار اخلي

تنفسي مراقبتونو ته او د اړتیا په صورت کې د جدي مراقبت په شمول ټولو خدماتو ته لاسرسی یقیني کړی تر څو له تبعیض پرته هغه کسان چې له مخدره توکو استفاده کوي او یا د مخدره توکو د کارولو له تشویشاتو رنځیري، وکولی شي له یادو خدماتو ګټه واخلي. دا حقیقت هم باید په پام کې ونیول شي چې د مخدره توکو هغه کارونکي چې تر اوسه درملني ته شامل شوي ندي، کیدی شي دې بحراني وخت ته په کتو درملني ته چمتووالی ښکاره کړي: دا یوه جدي مسئله ده او څومره ژر چې ممکنه وي هغوی ته خدمات چمتو کړی. د دې موخې لپاره، د مخدره توکو د درملني مرکزونه کولی شي د خدماتو د COVID-19 اړوند پوښتنو روښانولو لپاره نور خدمات په پام کې ونیسي او له ځنډ پرته د مخدره توکو د درملني اړوند غوښتنې هم پوره کړي.

سره له دې چې سخته ده، خو د اوسنۍ وبا په څیر کړکېچن حالات داسې یو فرصت کیدی شي چې نړیوال بشري ارزښتونه په یاد کړو او د ورته موخو لپاره خپل کاري ځواکونه سره یوموتی کړو او هیڅوک شا ته پرېږدو. په دې کې د مخدره توکو کارونکي، د کارولو په تشویشاتو اخته کسان او د هغوی کورنۍ هم شاملې دي.

Typesetting and artwork: Ms. Esra Köymen Irmak; ©UNODC, 2020.

Translation: Mohammad Nader Mohammad Khail, UNODC, Afghanistan

3 https://www.unodc.org/documents/17-01904_Rural_treatment_ebook.pdf